

тим што значај ове студије далеко превазилази уске оквири дисциплине. Поред тога, и можда још важније, ова књига нам показује како наука може бити не само корисна већ и изузетно лепа и занимљива када се њоме бави

неко као што је Мирослава Малешевић. *Женско* је текст који се чита лако и брзо а о њему се размишља дуго. Од једне књиге се тешко може више очекивати.

Иван Ђорђевић

Saša Nedeljković, *Čast, krv i suze: ogledi iz antropologije etniciteta i nacionalizma*

**Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu
i Zlatni zmaj, Beograd 2007, str. 326**

Књига Саше Недељковића – *Част, крв и сузе: огледи из антропологије етницитета и национализма* – представља резултат ауторових дугогодишњих истраживања феномена етницитета и национализма. Књига се састоји из седам засебних, међусобно лабаво повезаних студија, које из различитих тематских углова осветљавају и разјашњавају комплексну природу етницитета на простору Балкана. У предговору аутор објашњава своје истраживачке интенције и одабрани наслов – *част и жртвовање* (парафраза познатих реченица Винстона Черчила и Макса Вебера), који индиректно указује на суштину етницитета и национализма. Теоријске претпоставке изложене у уводном поглављу – *Етничка група, народ, нација, раса: појмовник, теорије, систематизације* – упућују на конструктивистички приступ анализи етничких феномена у студијама које следе.

Проблем употребе мита у савременој српској култури, и то у периоду изразите националне кризе – НАТО бомбардовања 1999. године, разматра се у студији *Мит, религија и национални идентитет: митологизација у Србији у периоду националне кризе*. Истраживање је конципирано тако да обухвати и институционални и

индивидуални ниво односа према националном идентитету и актуелним друштвеним процесима уопште, те да се добијени модели упореде. Институционални ниво прати се посредством текстова објављених у часопису „Војска“ у периоду март–јун 1999, који је за истраживани проблем парадигматичан, јер изражава ставове војног, а самим тим – и државног врха. Индивидуални план рецепције и разраде националног мита добијен је на основу есеја који су студенти Београдског универзитета писали на тему „Српство“. Саша Недељковић закључује да је у посматраном периоду изражен висок степен корелације између институционалног нивоа, који нуди митско-религиозни кључ за разумевање актуелних догађаја, и митологизације на индивидуалном плану. Реторика институционалног модела је – у односу на индивидуални – уобличенија и доследнија, заснована на појмовима и сижима различитих митолошких система, при чему се потенцира виђење нације као религиозне категорије, тј. врши се снажна етнизација универзалистичке религије каква је хришћанство. На индивидуалном плану, Недељковић запажа слабије уобличену митолошку визуру, а од старих митова – употребу искључиво хришћанског и косовског.

У студији *Историографија и национални идентитет: етногенеза Црногораца у антрополошкој перспективи* разматра се однос историје и антропологије на примеру етногенезе Црногораца. Као предмет истраживања, уместо саме прошлости, узета је прича о прошлости, тј. историографски наратив. Истраживање је конципирано тако да испита у којој мери етногенетске конструкције кореспондирају са актуелним политичким пројектима и интересима. Изложене су и размотрене теорије о етногенези Црногораца (најугицајнија, тзв. *српска теорија*, према којој Црногорци представљају део српског националног корпуса; тзв. *хрватска теорија*, која заступа став да су Црногорци етнички Хрвати, и *унутрашња теорија*, која Црногорце одређује као самосвојан етнички ентитет), а повучене су паралеле и са сличним примерима у региону (Босна: етничка припадност становника ове области, али и других на Балкану, била је предмет различитих конструкција). Упоредном анализом резултата историографских истраживања из различитих средина, као и критиком основних извора које карактерише низак степен поузданости, Саша Недељковић убедљиво показује да прошлост представља ствар интерпретације, да се она увек са становишта савременог тренутка тумачи на одређени начин, при чему се потискују или наглашавају неки њени аспекти. С обзиром на то, антропологија се, будући усредсређена на субјективне перцепције стварности, показује, према мишљењу аутора, као кредибилнија од историографије, која све више постаје предмет антрополошких проучавања, а све мање – помоћна или партнерска дисциплина.

Студија *Организовани криминалитет као вишезначна поткултура: хајдучија између грађанске и националне идеологије и између народне и*

националне културе посебно је занимљива јер отвара нова подручја истраживања у домаћој етнологији и антропологији. Саша Недељковић, компаративном анализом традиционалних и савремених облика криминала, отвара проблем културне вишезначности криминалног понашања, као и проблем настанка, трансформације и контекстуализације одређених видова криминалитета. Подробно је размотрена природа везе криминала и културе, с посебним освртом на мафијаштво, тероризам и хајдучију. Културолошка анализа хајдучије извршена је с обзиром на њену позиционираност у оквиру опозиције *грађанска идеологија / национална идеологија*. Недељковић показује на које све начине мафија, тероризам и хајдучија кореспондирају са етничком и националном припадношћу, тј. како се на овим облицима организованог криминала огледа интеракција фактора као што су државни апарат, етничка и национална повезаност и привредно-економски систем.

У емпиријски заснованој студији *Етнификација социјалних група и политизација културних специфичности: Словени и балкански Египћани*, прегледном анализом различитих извора и њиховом деконструкцијом када је реч о заједници балканских Словена, односно анализом 'објективних' и субјективних показатеља етничког идентитета балканских Египћана, аутор, у складу са својим конструктивистичким приступом, подвлачи да је у данашњем свету симулација и антиесенцијализма постала нефункционална подела на праве и измишљене традиције.

Два последња обимнија поглавља – *Језик и национални идентитет* и *Однос између религиозног и националног идентитета* – посвећена су језику и религији као најважнијим аспектима етничког и националног идентитета. Аутор најпре разматра везу језика и

национализма, проблеме диглосије и глотографије, градећи на тај начин појмовни оквир за испитивање лингвистичке и социолингвистичке перспективе јужнословенског простора. Анализа социолингвистичких процеса у односима Срба и Хрвата, као и Срба и Црногораца, посебно је занимљива и актуелна. Лингвистички процеси, исто као и религиозност, условљени су кретањима и стратегијама на политичком плану. Религиозни идентитет Црногораца размотрен је у склопу односа са Србима/Србијом и Хрватима/Хрватском, као и са православљем и католичанством као ширим идентификацијским оквирима.

У монографској студији Саше Недељковића, проблеми етничитета и национализма разматрани су контекстуализовано, у сложеном, динамичном и међузависном односу бројних друшт-

вених фактора. Разматрањима је обухваћен како политички и институционални, тако и субјективни план конструкције и деконструкције различитих аспеката етничког и националног идентитета. Теоријска утемељеност истраживања, детаљно познавање извора и њихова свеобухватна интерпретација чине ову студију узорном, оригиналном и инспиративном. Она покреће значајна теоријска и методолошка питања и представља незаобилазну литературу за све оне који покушавају да разумеју процесе конструисања идентитета на Балкану.

На крају, али не мање важно: књига садржи резиме на енглеском језику, списак коришћених извора и литературе, као и прегледан индекс појмова, тако редак поступак у домаћој етнологији и антропологији.

Сања Златановић